

Teológia a rozumové poznanie

vdp. Lubomír Urbančok

30. septembra 2019 ✚ *Spoločnosť*

Katolícka Cirkev sa vždy jednomyselne pridŕžiavala a pridŕžiava toho, že **sú dva poriadky poznávania**, odchodné nielen z hľadiska poznávacej schopnosti, ale aj z hľadiska predmetu. Odlišné z hľadiska schopnosti (**v jednom poriadku poznávame prirodzeným rozumom, v druhom božskou vierou**) a odlišné z hľadiska predmetu (**okrem toho, k čomu môže dospieť prirodzený rozum, sa nám predkladá veriť v tajomstvá skryté v Bohu, ktoré by sa nedostali do okruhu nášho poznania, keby nám ich Boh nebol zjavil.**) Tak svedčí svätý Pavol, že pohanía poznávajú Boha zo „stvorených vecí“ (Rim 1,20); keď však hovorí o milosti a pravde, ktorá prišla „skrze Ježiša Krista“ (Jn 1,17), vyhlasuje: „**Hovoríme tajomnú Božiu múdrosť, ktorá bola skrytá, a ktorú Boh pred vekmi určil nám na slávu. Nik z kniežat tohoto veku ju nepoznal [...] Nám to Boh zjavil skrze Ducha, lebo Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny.** A sám Jednorodený zveľbuje Otca, že tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil ich maličkým.“

Jeden francúzsky kňaz povedal raz svojim žiakom v škole, v ktorej učil: „Buď budete čítať a študovať, alebo sa inak, skôr či neskôr, stanete zradcami, pretože nebudete schopný pochopiť koreň zla.“ Slová tohto kňaza platia pre každého jedného z nás. Aj slová dogmatickej konštitúcie I. Vatikánskeho koncilu Dei Filius upriamujú našu pozornosť na kľúčovosť zodpovedania otázky vzťahu viery a rozumu. Správne pochopenie tohto vzťahu nás vedie k správnej identifikácii rôznych neuhov, ktoré trápia našu spoločnosť. Na jednej strane tu hrozí nebezpečenie naturalizmu, ktoré má svoje korene už v renesancii, velebiac hodnoty a sily prírody, zabúdajúc na to, že ľudstvo je určené k nadprirodzenému rozumu, a k tomu dostalo práve Svetlo v Božom zjavení. Najväčším propagátorom naturalizmu bol práve samotný Luther. Keďže pre neho je ľudská prirodzenosť úplne skazená, jediné na čo sa môže spoliehať je viera – Sola Fide.

V tom prípade však pojmy ako milosť a nadprirodzený poriadok vecí sú odsunuté bokom. Ako upozorňuje významný teológ minulého storočia, o. Garrigou-Lagrange, tento pseudosupernaturalizmus necháva človeka síce vykúpeného, ale odkázaného jeho vlastným silám. Jacques Maritain v diele Traja reformátori to opisuje nasledovne: „Ľudská prirodzenosť potrebovala len odhodiť plášť milosti, ako nepotrebné teologické príslušenstvo a prebudiť v sebe dôvery plnú vieru, aby sa z nej stalo to krásne, oslobodené zviera. ...“ Maritain opisuje ďalej protestantský materializmus, ktorý položil základy hospodárskeho liberalizmu nasledovne: „Za Lutherovým odvolávaním sa na vykupiteľského Baránka, za jeho rozletom dôvery a za jeho vierou v odpustenie hriechov stojí ľudské stvorenie... Človek si dokáže vo všetkom čo sa týka tohto sveta poradiť, poddáva sa túhe po moci, imperialistickým inštinktom, zákonom tohto sveta, ktorý je jeho svetom. Boh je- ak ešte také niečo jestvuje len akýmsi spojencom.“

Už je len malý krok k náuke Pfufendorfa (1627) a Johna Locka (1689), ktorí zoberú dôkladne náuku tzv. nominalizmu, ktorý tvrdí, že Božie zákony sú také aké ich poznáme, pretože to Boh chcel. Ak by to Boh chcel inak, boli by iné. Teda nie sú dobrom, pretože Boh je dobro a zlo v ňom nemá miesto a teda zákon je

dobrým a teda aj rozumným, lebo pochádza od Boha a Boh sám je Rozum. Jediné na čom záleží je len Božia vôľa. Zmiených dvoch pánov sumarizuje Voltaire nasledovne: B: Čo je prirodzený mravný zákon? A: Inštinkt, ktorý pôsobí, že máme pocit správnosti. B: Čo nazývame správnym a nesprávnym? A: Čo sa celému svetu ako také javí.

Na tieto bludy odpovedá patrične Cirkev v konštitúcii Dei Filius: „Nie len že viera a rozum nemôžu byť spolu vo vzájomnom rozpore, ale sa navzájom doplňujú. Právý rozum objasňuje základy viery a osvietený svetlom viery sa oddáva múdrosti Božích vecí, zatiaľ čo viera povzbudzuje a chráni rozum pred bludmi a scestnými náukami.“

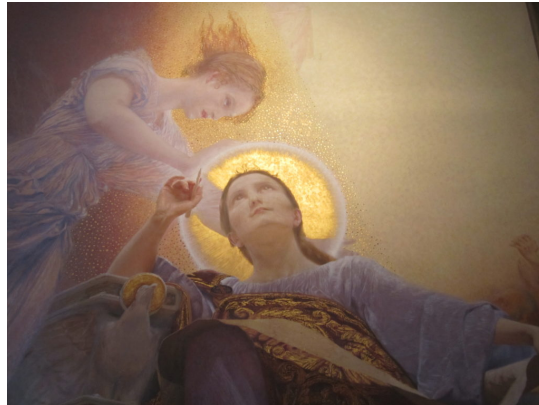

Foto: alegória teológie, zdroj: commons.wikimedia.org

Od nominalizmu je už len krok k tzv. emotivizmu, ktorý pozorujeme ako veľmi rozšírený v našej spoločnosti a žiaľ aj v Cirkvi samotnej. Významný morálny teológ Alasdair MacIntyre vo svojom diele Etika cnosti nádherne ukazuje neduhy tejto skutočnosti emotivizmu: „Téza emotivizmu spočíva v názore, že tvrdenie o existencii objektívnych a neosobných morálnych noriem nie sú, a ani nemôžu byť platne racionálne zdôvodnené, pretože ani žiadne také normy neexistujú.“ Emotivizmus sa zakladá na tvrdení, že každý racionálny pokus o zdôvodnenie morálky zlyhal. Tvrdí, že morálne súdy nie sú nič viac a nič menej, ako len obyčajné preferencie každého jednotlivca. MacIntyre dodáva: „Povrchná rétorika našej kultúry má v tejto súvislosti sklon samolúbo hovoriť o morálnom pluralizme.“

Toto dnes tak rozšírené myslenie v podobe súčasného postmoderného liberalizmu vedie k niekoľkým veľmi konkrétnym záverom, ktoré ničia morálny život nás i našich veriacich ako rakovina:

Nezávislosť svedomia na objektívnych zásadách a zákonoch – svedomie sa povyšuje za najvyššie pravidlo mravnosti.

Nezávislosť anarchie síl pocitov na rozume.

Nezávislosť tela na duši, zvieracej prirodzenosti na rozume – radikálne odmietnutie ľudských hodnôt a dimenzií.

Nezávislosť súčasnosti na minulosti, odkiaľ prichádza pohrdanie tradíciou a chorobné milovanie novôt pod zámienkou pokroku.

Od takéhoto myslenia je potom samozrejme už len krok k laicizmu, ktorý je formou politického naturalizmu, ktorý tvrdí, že spoločnosť môže a má byť založená a môže existovať bez akéhokoľvek zreteľa na Boha a náboženstvo.

Takéto uvažovanie, ktoré priviedlo ľudstvo na počiatku minulého storočia k marxistickým ideám neušetrilo ani rady Cirkvi a kléru. Boží služobník, Fulton Sheen nádherne poukazuje vo viacerých bodoch, že niečo tak teoretické ako filozofia, v tomto prípade marxistická, sa dokáže preniesť do praktického života kňazov (Those Mysterious priests):

1. Jedinou skutočnosťou je sociálna realita, teda život človeka v politike, ekonómii a v sociálnom poriadku. Každý jeden človek je posudzovaný na základe jeho služby sociálnemu poriadku.
2. Umenie, náboženstvo, kultúra, filozofia a morálka sú akousi super-štruktúrou.
3. Skutočne dôležité je to, čo človek koná a robí, nezáleží na tom, kto si čo myslí. Aplikujúc túto skutočnosť na teológiu, to znamená že kurzy dogmatiky, morálky či písma sú len racionalizáciou zastaraných systémov, a teda irelevantné. Merleau-Ponty vynikajúco pozoruje, že aktivizmus nenachádza miesto pre duchovnú intimitu.
4. Kňaz má podľa takéhoto uvažovania kázať na sociálne otázky. Má ignorovať otázky duchovné.
5. Svet je predmetom spásy, nie konkrétna duša človeka. Preto sa má kňaz, či rehoľník čo najviac pripodobniť oblečením, zvykmi a jazykom tomu čo má byť sociálne zachránené a jeho prvoradou starosťou teda nie sú kult, liturgia a sviatosti.

Zhrnutie:

Služba má dôležitejšie miesto ako modlitba. Vrch premenenia je zanechaný a je preferovaný chorý chlapec, alebo otec. Mária zanecháva nohy Krista, aby sa stala Martou na okraji mesta. Filozof Jaroslav Pelikán to nazýva trapeziologiou, alebo vedou o službe stolu, čo je pravým opakom toho o čom hovoria skutky Apoštolov:

„V tých dňoch, keď počet učeníkov rástol, Helenisti začali šomrať na Hebrejov, že pri každodennom obsluhovaní zanedbávajú ich vdovy. Preto Dvanásť zvolali zhromaždenie učeníkov a povedali: „Nie je správne, aby sme my zanedbávali Božie slovo a obsluhovali pri stoloch.“ (Sk 6, 1-2).

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/teologia-a-rozmove-poznanie/>